

*Слюсарь Денис Євгенович,
студент 2 курсу ОП «Бакалавр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Науковий керівник:
Дідич Тарас Олегович,
професор кафедри теорії та історії
права та держави Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, професор*

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ ЕКСПЕРТНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність поданої теми насамперед визначається високим рівнем корупції в Україні, що підтверджується висвітленими результатами дослідження в Індексі сприйняття корупції у світі – 2022, де із 100 можливих балів Україна набрала 33, поділивши позицію з такими країнами як: Алжир, Ангола, Замбія, Монголія, Сальвадор та Філіппіни [1]. Попри позитивну динаміку в умовах війни, даний результат, на нашу думку, міг бути набагато кращий.

Ми погоджуємось з О. Дашковською, що «ґрунтуючись на класичних положеннях загальної теорії права, слід зазначити, що попередження корупційних правопорушень повинно здійснюватися на всіх рівнях механізму правового регулювання, а не на окремих його стадіях. Початковий етап профілактики корупційних правопорушень повинен починатися саме на стадії формування правових норм. Отже, без нових за змістом законів, заснованих на ідеалах верховенства права, ідеях рівності, свободи, гуманізму, нетерпимості до різних видів правопорушень суспільних відносин (політичних, економічних, соціальних тощо) не можливо встановити справедливий правопорядок у суспільстві» [2, с. 18–21]. Ще однією причиною актуальності даної теми є неоднозначна позиція вчених щодо самого поняття «антикорупційна експертиза», що ми розкриємо далі. В умовах реформування законодавчого поля першочерговою задачею є саме розроблення дієвих механізмів щодо попередження появи корупціогенних факторів. Саме антикорупційна експертиза являє собою елемент превентивної антикорупційної політики, щодо якої сьогодні приділяють багато уваги зарубіжні партнери України [3, с. 237]. Усі вищеописані аспекти, на нашу думку, зумовлюють актуальність теми і виокремлюють особливе місце антикорупційної політики серед основних завдань держави в цілому.

Поняття антикорупційної експертизи закріплено в чинному законодавстві, зокрема в Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., де зазначено, що антикорупційна експертиза – це діяльність

із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи в поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних із корупцією [4].

Попри це М. Лисенко зазначає, що антикорупційна експертиза – це діяльність суб'єктів проведення антикорупційної експертизи, яка полягає у дослідженні проектів нормативно-правових актів та чинних нормативно-правових актів, які регулюють певні суспільні відносини, на наявність в акті корупціогенних властивостей норм, які сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень у процесі застосування цього нормативно-правового акта [5, с. 129]. Я. Наконечний вважає, що під експертизою проектів нормативно-правових актів слід розуміти проведення фахівцем (групою фахівців або спеціальним закладом) дослідження наданих текстів із використанням професійних знань у відповідній галузі і подання висновку, що містить результати такого дослідження та відповіді на поставленні запитання [5, с. 128]. Деякі інші науковці антикорупційну експертизу розглядають як додатковий інструмент забезпечення якості актів, їх більшої ефективності.

Важливий та цікавий аспект зазначають у своїй роботі Н. Сметаніна та О. Маалулі. Питання полягає в тому, що аналізуючи проблематику поняття антикорупційної експертизи було помічено своєрідну колізію диспозицій норм у Законі «Про запобігання корупції». У ст. 1 Закону законодавець обмежився дієсловом майбутнього часу, а в ст. 55 Закону, зазначаючи мету й завдання антикорупційної експертизи використав, і теперішній. Було б логічним і в ст. 1, і в ст. 55 Закону використовувати обидва часи дієслова, адже відповідно завданням цієї експертизи є виявлення корупціогенних факторів не лише в майбутніх законопроектах, постановах тощо, а ще й у чинних також [3, с. 238].

Значення антикорупційної експертизи в системі професійної діяльності ми хочемо розглянути не тільки в контексті позитивної загальної значимості, а й зі сторони рекомендацій, які варто враховувати, адже вони можуть покращити функціонування, а також важливість цієї експертизи.

Багато вчених акцентують на позитивних наслідках впровадження антикорупційної експертизи, адже такий контроль за нормами є безпосередньою умовою для зниження корупційної діяльності в Україні. Сьогодні постає питання якості нормативно-правових актів, які в цілому перевіряються за допомогою правових експертиз, де і знаходить своє місце антикорупційна експертиза. Саме ця перевірка дозволяє виявити корупціогенні фактори, нівелювати їх та розробити низку рекомендаційних поправок відповідними суб'єктами антикорупційної експертизи. Головним завданням є недопущення проведення свідомо неякісної експертизи, причиною якої може бути також корупціогенний фактор. Наостанок у темі значення розкриємо проблематику суб'єктів, адже фактично законодавством не врегульовано вимоги, яким повинен відповідати експерт з проведення

антикорупційної експертизи, також не передбачено відповідальності за неналежну оцінку ним нормативно-правових актів. Тому В. Ортинський зазначає вектор вирішення цієї проблеми за допомогою запровадження незалежної антикорупційної експертизи. Для цього варто визначити єдиний орган державної влади, що вів би облік діяльності незалежних експертів, куди б незалежні експерти передавали свої висновки для подальшого обліку і узагальнення. Та пропонує аби таким органом було Міністерство юстиції України [6, с. 69].

Доцільно закріпити юридичне значення незалежної антикорупційної експертизи, встановивши: обов'язкову незалежну експертизу за деякими видами проектів правових документів; обов'язкове надання відповіді на будь-яку незалежну експертизу, зокрема ту, яка не містить пропозицій щодо усунення корупціогенних чинників; обов'язкове інформування про результати незалежної антикорупційної експертизи. Окрім того, В. Ортинський вважає за доцільне введення певних кваліфікаційних вимог до незалежних експертів, зокрема розгляд питання про проходження ними спеціального навчання. Такими кваліфікаційними вимогами повинні бути наукова або практична спеціалізація з проблем економічного аналізу законодавства, тіньової економіки, корупції та боротьби з нею [6, с. 69]. При врахуванні вищесказаного, оформиться саме юридичне значення антикорупційної експертизи. Адже чітке закріплення суб'єкту, попередньо підготованого до проведення антикорупційної експертизи, на нашу думку, покращить якість даної експертизи, а відповідно і нормативно-правового акту в цілому.

Отже, в роботі було проаналізовано одні з ключових аспектів антикорупційної експертизи, а саме її поняття та значення. Поняття закріплено в чинному законодавстві і знаходить свій відбиток у працях багатьох науковців, які відзначають, що визначення є влучним та чітким. Попри це існують інші твердження щодо даної дефініції, які ми врахували та розглянули в роботі. Було зроблено проміжний висновок, що так чи інакше науковці оперують різними лексемами щодо опису антикорупційної експертизи, але сутність її повному обсязі залишається. Вважаємо появу нових думок щодо терміну позитивним явищем, яке підтверджує зосередженість науковців на цій проблематиці, а причину такої появи можемо пояснити багатоаспектністю цієї дефініції.

Значення впровадження антикорупційної експертизи, безумовно набуває позитивного характеру, але вважаємо за доцільним врахувати твердження В. Ортинського щодо запровадження незалежної антикорупційної експертизи. На нашу думку, звужена чітка компетенція суб'єктів при проведенні даного типу правової експертизи покращить якісь перевірок та зменшить кількість можливої появи необґрунтованих висновків тощо. Тому ми можемо зробити висновок, що акцент на антикорупційній експертизі є прогресивним вектором розвитку законодавчої бази, що дозволить не лише підтримувати стабільність держави, а й підвищить авторитет України на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції. 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
2. Дашковська О. Р. Антикоруційна експертиза як складова єдиного правового моніторингу нормативних правових актів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 25. С. 18–21.
3. Сметаніна Н. В., Маалулі О. В. Антикоруційна експертиза як напрям запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2019. Т. 1. С. 237–240.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 28.12.2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n529>
5. Лисенко М. О. Антикоруційна експертиза нормативно-правових актів як засіб забезпечення законності в правотворчій діяльності органів виконавчої влади. *Держава і право*. 2014. Вип. 66. С. 125–133.
6. Ортинський В. Л. Правові питання організації проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 813. С. 66–70.

Сокол Денис Олександрович,
студент навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Калінюк Анжела Леонідівна,
доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ,
докторка філософії

ВПЛИВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 р., на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на всій території України було введено воєнний стан [1]. Даний правовий режим обмежує реалізацію цивільних та конституційних прав людини.

Тож, на підставі даного положення, слід детально розглянути особливості